

”Vegansk mat borde vara praxis”

I utredningen Fossilfritt Göteborg - vad krävs föreslås att all mat som serveras i Göteborgs stads verksamheter ska vara helt växtbaserad. Är tiden inne för veganska måltider i det offentliga - eller är det alltför radikalt?

Text: Anne Casparsson

”**V**i behöver förvalta jordens resurser på ett helt nytt sätt för att kunna lämna ifrån oss en bra framtid för kommande generationer. Vi har ju inte så mycket tid kvar, utan behöver handla nu.”

Ulla Lundgren är miljöutredare inom området hållbar mat på miljöförvaltningen i Göteborgs stad. Hon pekar på att vi i dag förbrukar 4,2 jordklot per år - bara i Sverige. Mot bakgrund till det borde vegansk mat vara praxis, menar hon.

Göteborgs stads utredning *Fossilfritt Göteborg - vad krävs* gick ut på remiss den 22 maj i år. Den belyser vilka åtgärder som krävs för att Göteborg ska kunna bli fossilfritt inom ramen för 1,5-gradersmålet, som innebär att utsläppen behöver minska till nära noll redan 2030. Totalt krävs en minskning av utsläppen med 32 procent per år, med start omgående. I dag ser vi att konsumtionen av kött, framför allt nötkött, samt mejeriprodukter står för 75 procent av matkonsumtionens växthusutsläpp.

- Men många vet inte hur de ska genomföra förändringarna. Mat ligger nära vår själ, man reagerar starkare på det än på annat, säger Ulla Lundgren.

Staden har musklerna

I utredningen föreslås att endast växtbaserad mat ska serveras inom kommunala verksamheter som skola, vård och omsorg, samt vid möten, event och vid representation i kommunens regi. Utöver detta ska mejeriprodukter ersättas med vegetabiliska alternativ.

Ulla Lundgren menar att det bästa man kan göra är att få människor att ändra sina konsumtionsmönster.

- Men skillnaden mellan kunskap och genomförande kan vara lång, trots att de flesta vet att vi står

I utredningen Fossilfritt Göteborg föreslås att endast växtbaserad mat ska serveras inom kommunala verksamheter som skola, vård och omsorg, samt vid möten, event och vid representation i kommunens regi.

Foto: Johan Nilsson/TT

19 miljoner måltider om året

- Göteborgs stad serverar varje år omkring 19 miljoner måltider inom skola, vård och omsorg. Utöver det köper man också in livsmedel till konferenser och representation och kan även påverka vilken mat som serveras under evenemang som Kulturkalaset.

- Genom att gå över till växtbaserad kost beräknas man kunna minska utsläppen med hälften, till omkring 8 000 ton koldioxid per år.

Källa: Rapporten Fossilfritt Göteborg – vad krävs?

Foto: Anders Wiklund/TT

Kyckling i skolmatsalen – snart ett minne blott, om rapporten Fossilfritt Göteborg får genomslag.

”Jag tror ofta mer på piskan än på moroten.”

”Jag önskar att staden skulle ta ett beslut om en helt vegetarisk kost.”

Ulla Lundgren, miljö-utredare inom området hållbar mat på miljöförvaltningen i Göteborg stad.

Foto: Ulrik Fallström

inför stora globala problem, där animalieindustrin är en av de största bovarna.

Göteborgs stad har uttryckligen sagt att man vill vara en föregångare på miljöområdet och vara en av världens mest progressiva städer när det gäller att möta miljö- och klimatutmaningar. Ulla Lundgren menar att man inom Göteborgs stad har musklerna att genomföra en implementering av växtbaserad mat om politikererna bestämmer det, även om det skulle innebära visst motstånd till en början.

- Det handlar ju om att påverka i rätt riktning. Stadens politiker har varit duktiga på det här området. Därför önskar jag att de skulle ta ett beslut om en helt vegetarisk kost. Det är inom vår rådighet och innebär ett långsiktigt tänkande, säger hon.

Skulle sporra en debatt

Fredrik Högberg har varit projektledare för utredningen och tror att den skulle kunna få ett enormt inflytan-

de om den antogs. Det skulle påverka många olika arenor och dessutom fungera som en stor inspiration för andra kommuner att ta efter.

- Då vårt förslag innebär att alla kommunala verksamheter och allt inom kommunens regi skulle servera helt växtbaserade produkter, skulle det påverka många avtal som kommunen har. Jag är själv övertygad om det skulle gå att genomföra och dessutom skulle det sporra en välbehövlig debatt.

Utredningen pekar på att det krävs nationella styrmedel för att få en förändring i människors kostvanor. Genom att endast servera växtbaserad mat i alla kommunala verksamheter och på evenemang i kommunens regi skulle man även påverka invånarna i deras syn på vad som är norm. Men hur sannolikt det är att politikererna i Göteborgs stad faktiskt bejaktar förslaget om helt vegetarisk kost inom hela sin verksamhet är mer tveksamt.

- Det är först då utredningen går ut på remiss som man kan väga in de politiska ställningstagandena. För-

valtningsorganisationen skulle säkert kunna lösa detta och organisationen skulle kunna ställa upp. Men politiskt inför förestående val är det en mer känslig fråga. Min tro är att det inte går hela vägen - men att man väljer att servera mer vegetariskt.

Fredrik Högberg är själv vegan. Han tror att vi behöver lagstifta om minskad köttkonsumtion, istället för att lämna beslutet till den enskilda individen att ändra livsstil. Annars händer det för lite och för långsamt.

- Jag tror ofta mer på piskan än på moroten. Det handlar ju om att du och jag behöver förändra oss. Då är det enklare med tekniknaiviteten än att vi faktiskt behöver sluta äta pannbiff. Det är jobbigare att ta i.

Samtidigt kommer det många nya veganska produkter på marknaden hela tiden och fler näringsidkare går över till helt vegansk kost. Det öppnar också upp möjligheten till att tänka nytt. Om Göteborg blir den första staden med en vegonorm, kan andra kommuner använda exakt samma av-

Utredningen har kommit fram till att genom att endast servera växtbaserad mat i alla kommunala verksamheter och på evenemang i kommunens regi skulle man även påverka invånarna i deras syn på vad som är norm.

Foto: Christine Olsson/TT

Mjölken har länge haft en stark ställning i svenska skolmatsalar. Om maten i Göteborgs stad ska bli vegansk kommer den att ersättas med växtbaserade alternativ.

Foto: Fredrik Sandberg/TT

Enligt socialtjänstlagen ska äldreomsorgen tillmötesgå brukarna i deras önskemål. Att byta ut den traditionella, animaliebaserade husmanskosten mot växtbaserad kost är därför ingen enkel fråga.

Foto: Janerik Henriksson/TT

tal. När det finns färdiga formuleringar och avtal kan alla följa och det blir enkelt. Det kan bli jätteviktigt och få en tydlig opinionsbildande effekt, tror han.

- Nu ligger bollen hos politikerna, säger Fredrik Högberg med eftertryck och lägger till att det vore fantastiskt om Göteborg blev den första kommunen i Sverige och världen att införa en vegonorm.

Inte bara ett enkelt beslut

Göteborgs stad serverar cirka 19 miljoner måltider inom skola, vård och omsorg varje år. Staden köper även in livsmedel till konferenser och andra aktiviteter. Utredningen uppmanar tydligt politikerna i att våga ta modiga beslut, tänka långsiktigt och fortsätta arbeta för att staden ska vara den förebild och föregångare i miljöfrågor som man vill att den ska vara. Men att gå från ord till handling går sällan över en natt.

Sofia Faström arbetar som enhetschef på Gråbergets kommunala äld-

reboende i Göteborg. Hon menar att ett sådant förslag inte är helt enkelt. Även om hon är positiv till att minska på köttkonsumtionen och se mer till vegoalternativ på marknaden, tror hon att det är en process som behövs ta tid.

- Det finns ingen snabb väg att gå. Det krävs ett långsamt förändringsarbete och en attitydförändring.

För Gråbergets äldreboendes del tror Sofia Faström att det exempelvis kan handla om att införa fler vegetariska måltider och även byta ut en del produkter mot veganska alternativ. Samtidigt menar Sofia Faström att de som äldreboende även har tydliga skyldigheter enligt socialtjänstlagen gentemot brukarna och behöver tillmötesgå dem i deras egna önskemål och intressen.

- Skolan har en tydlig uppgift att utbilda barn och unga. Jag har själv barn i skolan och är positiv till att man där går mot en allt mer vegetarisk kost. Men inom äldreboenden har vi inte det uppdraget.

Sofia Faström är inte ensam om att känna sig fundersam över hur realistisk utredningen är att implementera när det kommer till kostförslagen. Jenny Nilsson arbetar för Lantbrukarnas riksförbund (LRF) för hela Västra Götaland, Värmland och Halland. Bara i Västra Götaland har de 25000 medlemmar. Hon läste Göteborgs stads utredning för en tid sedan och berättar att hon reagerade kraftigt.

- För oss finns det inget nödvändigt samband mellan fossilfritt och vegetariskt. Man kan producera kött fossilfritt utan problem. Globalt sett kan köttindustrin vara problematisk men i Sverige har vi kommit långt. Ett kött som producerats på mosaikbeten i Bohuslän med bra djurhållning går inte att jämföra med kött från feedlots i Argentina med en miserabel djurhållning.

Jenny Nilsson anser att när köttet väljs bort, ersätts det ofta med importerade produkter där man inte känner till alla påverkansdelar. Samtidigt berättar hon att deras medlemmar är

”Det vore fantastiskt om Göteborg blev den första kommunen i Sverige och världen att införa en vegonorm.”

Fredrik Högberg har varit projektledare för utredningen Fossilfritt Göteborg.

Foto: Privat

”Vi behöver motivera människor på rätt sätt och visa på möjligheterna.”

taggade att odla nya vegetabilier och att det finns allt mer nya grödor på marknaden.

- Paradoxalt nog innebär klimatförändringarna att vi kan odla andra typer av grödor än vad vi gjorde för tjugo år sedan.

Jenny Nilsson säger att även om det finns många möjligheter i att odla grödor i Sverige idag är det också många bönder som ser dagens opinion som ett bekymmer. En viktig fråga knuten till mat är enligt Jenny Nilsson alla de tonårstjejer som både har kroppsidealsångest och samtidigt klimatångest och vill rädda världen.

- När man talar om mat i skolan tror jag att det är viktigt att vara försiktig med att säga vad barn ska äta eller inte.

Det är en fråga som ofta glöms bort i den offentliga sektorn.

Anna Ledin är direktör på miljöförvaltningen i Göteborgs stad. Hon

hoppas att debatten när utredningen går på remiss inte kommer att handla om att ”så här kan vi inte göra” och ”nu kommer de äldre att svälta”.

- Istället behöver vi motivera människor på rätt sätt och visa på möjligheterna. Det är en kommunikationsutmaning.

Liten debatt

Hon tycker att det är märkligt att livsmedelsdebatten är så liten som den är i samhället, trots dess stora miljöpåverkan. Hon tror att en fruktsam väg att gå är genom att visa på alternativen och att det faktiskt är görkligt att kraftfullt dra in på animalier i kosten.

- För många kanske det låter dramatiskt att bli vegan eller vegetarian, men man kommer långt bara genom att lägga över en större del av den mat man äter på ett växtbaserat utbud. Vi som kommun behöver vara en förebild och föregångare i detta.

Hon får stort medhåll av Jonas Paulsson som är talesperson för kampanjen Köttfri måndag. Han menar att utredningen som Göteborgs stad har tagit fram är ett historiskt dokument.

- Det är världsunikt och visar verkligen på styrkan som den svenska tjänstemannautövningen har när den

är fri från särintressen och istället tjänar allmänintresset, säger han med eftertryck.

Ett grundläggande problem med animalier är att det kräver mer mark än baljväxter. Proteinet från kyckling kräver åtta gånger mer mark än proteinet från bönor. Fläskkött kräver tolv gånger mer mark och nötkött kräver hundra gånger mer mark att producera än baljväxter.

- Ju mindre animalier, desto mindre övergödning, mindre ohälsa, mindre klimatpåverkan, mindre vattenbrist, mindre antibiotikaanvändning, mindre statliga subventioner till djurindustrin, mindre gifthanvändning och desto mer biologisk mångfald. Även om vi importerar vegansk mat över hela jorden är det mer miljövänligt än att äta nötkött från grannens ko.

Världsomspännande

Jonas Paulsson pekar på att vi just nu ser en världsomspännande omställning till vegetarisk mat. Han har kontakt med veganrörelsen över hela världen och ser förändringarna på tagligt i Europa, Kina, USA, Sydamerika, Japan och Ryssland.

- Ännu så länge ligger detta i sin linda och inväntar ett politiskt ledarskap och ett land som går i bräsch för en vegonorm. Ett sådant land skulle Sverige kunna vara om man vågade poli-

”När man talar om mat i skolan tror jag att det är viktigt att vara försiktig med att säga vad barn ska äta eller inte.”

Anna Ledin är direktör på miljöförvaltningen i Göteborgs stad.
Foto: Melker Ledin

tiskt. Jag är övertygad om att det här skiftet kommer att innebära enorma ekonomiska möjligheter för livsmedelsindustrin. Jag tror att det land som är först med att införa en vegonorm kommer att bli världsledande.

Jonas Paulsson tror att när vi en dag ser tillbaka på den tid då vi ställde om till vegetarisk norm, kommer Göteborgs stads dokument att vara en milstolpe.

- Den här utredningen kommer att jaga på resten av Sverige. Det viktiga är att politikerna vågar genomföra det här. Där har vegorörelsen en väldigt stor uppgift.

Jonas Paulsson menar att politikererna egentligen inte har några alternativ. Även om vägen framåt inte kommer att vara helt rak, kommer vi som mänsklighet av nödvändiga skäl behöva äta växtbaserat för att planeten ska överleva.

- Den franska författaren Victor Hugo sade: "En sak är starkare än alla världens samlade arméer - en idé vars stund har kommit". I dag har vi kommit långt som mänsklighet, men djuren är mer förslavade

än någonsin. Det är märkligt att detta får fortgå trots den upplysta tid som vi lever i.

Anne Casparsson

Om miljöförvaltningens rapport antas av Göteborgs stad kommer skolmenyerna att se betydligt annorlunda ut i framtiden.

Foto: Christine Olsson/TT

Att servera enbart vegansk kost i skolan är fullt görbart, enligt miljöförvaltningens utredare. Men på Lantbrukarnas riksförbund tycker man att det är problematiskt att tala om för skolelever vad de ska äta och inte äta.

Foto: Linda Forsell/Svd/TT